

ГОВОРНЕ И ПЈЕВАНЕ БРОЈАЛИЦЕ У РАДУ СА ДЈЕЦОМ ПРЕДШКОЛСКОГ УЗРАСТА

Александра Нестеровић
Ивана Миљановић

Апстракт: У раду смо се бавили истраживањем примјене и разлика између говорних и пјеваних бројалица. У контексту музичког образовања дјеце предшколског узраста, једна од најзанимљивијих и креативнијих метода је употреба говорних и пјеваних бројалица. Ови универзални изрази музике су омиљени дјечи широм свијета. Анализирајући значај говорних и пјеваних бројалица у музичком образовању предшколске дјеце, овај рад има за циљ одговор на питање везано за начин на који овај приступ може обогатити дјечји развој у музичком смислу. Циљ истраживачког дијела рада је утврдити постоје ли разлике између група које користе поменуте врсте бројалица. Резултати истраживања су показали да нема статистички значајне разлике између група које користе говорне бројалице и пјеване бројалице.

Кључне ријечи: бројалице, предшколски узраст, говор, пјевање

Увод

Говорне и пјеване бројалице су корисне у раду са дјецом предшколског узраста, јер им помажу да стекну нова знања и искуства на забаван начин. Предшколски узраст је врло специфичан период у животу сваког дјетета. До седме године живота код дјеце се развија моторика и фина моторика. То је оптимални период у подстицању развоја моторичких способности односно прави моменат да се почне са инструменталном наставом (Милићевић Тракиловић и Тракиловић, 2016). Неколико је разлога због којих су бројалице значајне. Оне помажу дјечи да развију свијест о бројевима и њиховом редослиједу. Бројалице уче дјецу да броје од један до десет или више, што је добра основа за разумијевање математике у периоду који слиједи. Бројалице помажу дјечи да схвате концепт редослиједа. Дјеца уче који број слиједи након другог и како се бројеви настављају. Пјеване бројалице су забавне и мелодичне, што доприноси развоју језика код дјеце. Пјевање им помаже да упамте редослијед и ритам (Васиљевић, 2003). Бројалице су забаван начин на који дјеца уче и развијају својеспособности. Оне се могу користити у различитим играма и активностима у вртићу али и изван њега.

ЗНАЧАЈ БРОЈАЛИЦА У РАДУ СА ДЈЕЦОМ ПРЕДШКОЛСКОГ УЗРАСТА

Бројалице представљају увод у игру. Бројалица је ритмички говор, тј. ритмички чврсто казивање текста, док други истичу да је у питању популарни облик пребројавања у дјечијим играма, која има задатак да на најуспијешнији начин одреди оног учесника у игри који ће имати одређено задужење у наставку. Док једни истичу музички елемент – ритам, други истичу васпитну страну бројалице. Према ауторки Тракиловић (2002) бројалица је чврсто ритмично говорење текста или ритмички говор (тзв. скандирање). Изводе се на једном тону или једноставној меодлији и врло сублиске пјесмицама. Према Феровићу (Ferović, 1998) бројалице су дјечије или дјететово најмузикалније ритмичко, метричко и поетско стваралаштво. Према ауторки Бабић (2017) бројалице су кратке дјечје пјесмице које служе за разбрајање дјеце у игри, које, истовремено, могу бити веома погодне за развијање осјећаја за ритам.

Бројалице су омиљене дјечије игре када су у питању дјеца узраста од три до пет година. Припадају области музичких игара, јер их дјеца радо пјевају, као и због наглашене ритмичности. Бројалице се изговарају, одбројавају, откуцавају (уз употребу руку, ногу – корачањем у ритму бројалице). Оне су средство игре, подстицај за игру, допуна игри, али и саме по себи представљају игру. Поједини аутори их називају и кратком пјесмицом на једном тону (Мешкић, 2017).

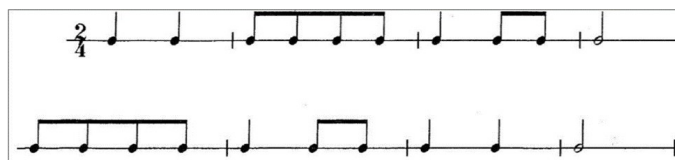
Вриједност бројалице у васпитно-образовном раду са дјецом предшколског узраста видљива је у говорном развоју дјетета, развоју спознајних способности, развоју говорне креативности, те у развоју покрета. Бројалице дјецу подстичу на говорне активности, ослобађају их у развоју комуникације, богате ријечник и доприносе правилном изговору појединих гласова (ч, ћ, д, ђ, ц, р, ш), те помажу у отклањању говорних потешкоћа. Завахљујући метрици, дјеца изграђују дикцију. Бројалице су корисне и за развој говорне креативности, јер многе од њих при крају од дјетета захтијевају допуну или измјену неких ријечи (Мешкић, 2017). Поред развоја говора, Бабић (2021) говори о значају бројалица и за развој сазнајних способности, развој ритма и покрета.

Бројалице омогућују да се остваре васпитни, образовни и практични задаци тј. циљеви музичког васпитања. Васпитни задаци остварују се придржавањем правила игре која важе за сву дјецу, по одређеном реду, јер то захтијева текст. У оквиру образовних задатака, бројалице омогућавају доживљавање нотних трајања, развијање способности равномјерног извођења ритмичког текста, разликовање спорог, умјереног брзог темпа, као и способности одржавања интонације тона одређене висине у току трајања бројалице.

Практични задаци огледају се у корелацији са развијањем говора, јер бројалице доприносе правилном изговору ријечи и њиховој подјели на слоге. Њихова практична примјена потврђена је у организовању разних тјелесних активности (Ђурковић-Пантелић, 1998). Бројалице су такође значајне у фази несвјесног прихватања мелодијско-ритмичких појава кроз игру. Сва дјеца су имала прилику да доживе одређене ритмичке појаве и прије похађања првог разреда основне школе.

Многе бројалице су погодне за извођење и ван амбијента васпитно-образовне установе. Три су основне користи које се остварују захваљујући примјени бројалица (Тракиловић, 2002): правилно наглашавање текста, природно доживљавање ритмичког говора и потребна уједначеност у заједничком извођењу. Бројалице су корисне за развој говора дјеце, па их је из тог разлога пожељно обрађивати у корелацији са наставом српског језика.

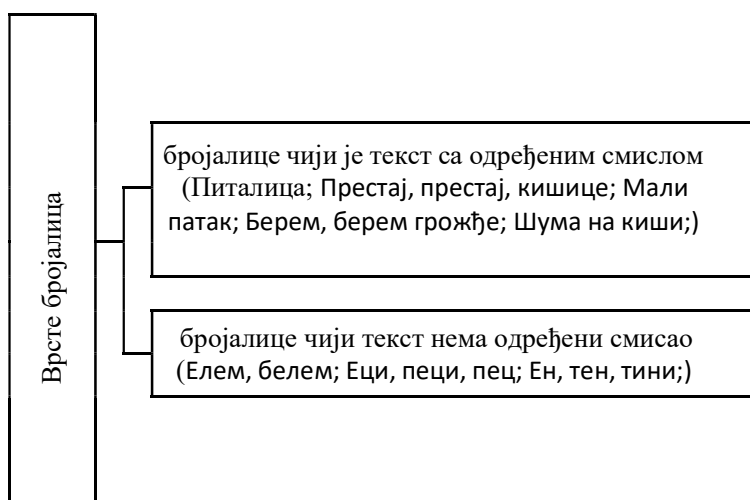
Слика 1. Примјер бројалице

Извор: Тракиловић, Ј. М., Тракиловић, Д. (2016). Ритмичке способности код дјечака и дјевојчица млађег школског узраста. *Нова школа* 10 (2), 39-51.

Према Тракиловићки (2002) разликују се двије основне врсте бројалица приказане у наставку рада (Шема 1).

Шема 1. Врсте бројалица

Извор: Аутори

Типичан примјер прве је бројалица „Плива патка преко Саве“, док је примјер за другу бројалицу односно бројалицу без одређеног смисла бројалица „Енци, бенци на каменци“. Ипак, ово није једини критеријум подјеле бројалица. Други критеријум тиче се начина извођења. У складу са овим критеријумом, дијеле се на:

- говорне бројалице;
- пјеване бројалице.

ИЗБОР, ПОСТУПАК ИЗВОЂЕЊА И УТВРЂИВАЊЕ БРОЈАЛИЦЕ

Приликом избора бројалице потребно је водити рачуна о узрасту дјетета и просјечним могућностима дјете, што се првенствено односи на ријечи бројалице, а потом и на ритам. Најлакше бројалице су у двочетвртинском такту и због тога их треба прве бирати, док се у старијој групи могу примјењивати и бројалице у четворочетвртинском такту. Најчешћи начин учења бројалица је истовремено меморисање текста и ритма. Потребно је учити комбинујући метод демонстрације и имитације. Изводи је прво васпитач у цјелини неколико пута, а у одређеним ситуацијама уз куцање јединице бројања. Затим дјеца складно изговарају бројалицу на заданом тону уз куцање или плескањем длана о длан. Без обзира на то што се бројалица изводи на једном тону, потребна је уједначена висина тона, а касније је бројалицу могуће издвојити у терцама, секстама и трозвучима. Могуће су и различите импровизације.

Задатак васпитача приликом обраде бројалице јесте да одржи карактер игре. Да се припреми, савлада изабрану бројалицу и пронађе најбољи метод обраде. Васпитач кроз причу, рецитацију или говор припрема дјецу за текст – садржај бројалице, ако текст има одређен смисао. На тај начин дјеца унапријед памте ријечи и ток садржаја бројалице, као и ритмичко извођење појединих ријечи, као на примјер: Ки-ша па-да на тра-ви-цу; Пу-жи-ћу. пу-жи-ћу и др.

Рад у млађој узрасној групи не захтијева нарочите припреме, већ васпитач бира познату бројалицу или једноставну пјесму (Ринге, ринге, раја; Таши, таши, танана...) и први, кроз игру, преброји дјецу. Бројалице се обрађују меморисањем у главном дијелу активности, комбиновањем метода демонстрације и имитације. Васпитач сам изводи бројалице неколико пута, дјеца слушају и памте, а затим се прелази на обраду по дијеловима. Прву фазу понови два до три пута, уз откуцавање јединице бројања, а затим то понављају – имитирају дјеца. Пошто је већина савладала прву фазу, прелази се на учење друге, на исти начин. Затим се изводи цијела бројалица уз стално откуцавање јединице бројања. Васпитач у раду може користити групно и појединачно укључивање дјете. Овакав начин рада је добар због тога што од дјете захтијева максималну пажњу имишљење, али није потпун и једини (Ђурковић Пантелић, 1998).

У обради бројалица дјецу треба омогућити да је и визуелно доживе. У том циљу користе се ритмичке слике са истакнутим тактовима, нотним трајањима, наглашеним (теза) и ненаглашеним (арза) дијеловима такта. За ритмичку слику може се искористити хамер или флаanelограп на којима ће ликовна рјешења бити јасна и видљива, по могућности у различитим и природним бојама. Бројалице су писане у дводијелном, четвородијелном и тродијелном такту. Најбоље је прво обрађивати бројалице у дводијелном и четвородијелном, а затим и тродијелном такту (тродијелни такт садржи једну тезу и двије арзе, што од извођача захтијева одређену зрелост и предзнање).

Један од начина обраде бројалица захтијева познавање музичке теорије, али се тај начин примјењује у основној школи. То подразумијева претходно савладавање одређених знања односно музичке писмености. У овом случају прво се врши анализа нотног текста, а нарочито ритма. Када савладају извођење бројалице на једном тону потребно је покушати изводити са два или три рачичита тона (Тракиловић, 2002).

Неколико је начина извођења бројалице. Ђурковић Пантелић (1998) наводи сљедеће начине:

- У почетној фази треба се задовољити правилним ритмичким изговором текста и откуцавањем јединице бројања.
- Одредити висину тона на којим ће се изводити бројалица. Најпогоднији су тонови из прве октаве. На тај начин код дјеце развијамо способност слушног препознавања и разликовања појединих тонова различите висине.
- Обратите пажњу на темпо којим се изводи бројалица, што зависи од карактера бројалице и фазе учења.
- Бројалице се изводе уз звучно наглашавање јединице бројања, ритма, тезеи арзе. Наглашавања се врше одређеним покретима (руку, ногу, тијела), која треба да се ускладе са ритмом и текстом (природне удараљке) или инструментима из Орфовог инструментаријума.

Утврђивање бројалица је процес којим дјеца предшколског узраста вјежбају и потврђују своје разумијевање истих. Ово је важан корак у развоју математичких различитих вјештина. Док дјеца не науче текст бројалице, васпитач сам врши пробројавање. Такође ће једно по једно дијете излазити из кола (то је најпожељнији распоред) са задатком да узме једну из групе припремљених удараљки, којом ће у колу изводити такт, усаглашавајући га са покретом руке васпитача у току пробројавања. Оно дијете које остане посљедње у току игре, стиче право да бира нову бројалицу или добија наградни задатак да диригује оркестром удараљки.

Кад се помоћу занимљивих игара научи бројалица, може се приступити увјежбавању њеног ритма. Док се изговарају ријечи бројалице, дјеца треба казати да пљескају дланом о длан или по наткољеници, а затим и да ходају у мјесту. Касније се може дати задатак да дјеца појединачно ходају по одређеном простору и да у ритму ходања изговарају бројалицу. Свакако, треба користити и сложеније вјежбе, на примјер, једна мања група дјеце може изводити ритам бројалице ходањем у колу, друга у колони, трећа може пуцкетати прстима, пљескати и др.

МЕТОДСКИ ПОСТУПАК ПРИ ОБРАДИ БРОЈАЛИЦА - ПРИМЈЕРИ

Бројалицу треба учити комбинацијом метода демонстрације и имитације. Изводи је прво васпитач у цјелини, неколико пута, понекад и уз куцање јединице бројања. Истовремено, меморисање текста и ритма је најчешћи начин усвајања бројалице. У почетној фази бројалицу треба изводити у спором темпу, а кад је дјеца савладају довести је у одговарајући темпо. Дјеца складно изговарају бројалицу (најчешће у првој октави) уз куцање, или плјескањем длана о длан. Први пратећи инструмент у упознавању са бројалицом су руке, а касније се додају разни инструменти.

Бројалице које су биле кориштене у истраживању су:

- говорне (Питалица; Елем, белем; Еци, пеци, пец; Ен, тен, тини;)
- пјеване (Престај, престај, кишице; Мали патак; Берем, берем грожђе; Шума на киши;)
- Примјер бројалице: Питалица

Опис активности: дјеца у тишини и са пажњом слишају извођење бројалице два пута. Куцањем јединице бројања извести бројалицу на једном тону (ре) док је дјеца не науче. У почетној фази учења бројалице (говорних и пјеваних) први пратећи инструмент су руке. Касније се уводе инструменти: штапићи, звечке, триангл из групе Орфовог инструментаријума или инструмената које су дјеца направила (уз помоћ васпитача или родитеља).

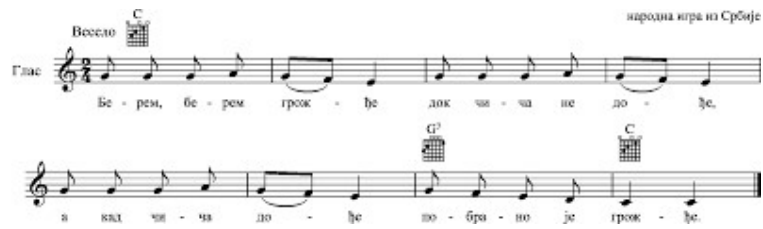
Слика 2. Нотни текст бројалице „Питалица“

- Примјер бројалице: Берем, берем грожђе

Опис активности: у уводном дијелу активности васпитач са дјецом започиње кратак разговор како би их припремио за садржај бројалице, ако текст има одређен смисао. Затим отпјева бројалицу у цјелини неколико пута, уз обавезно куцање јединице бројања. Бројалице се обрађује меморисањем. Складно пјевање бројалице најчешће је праћено куцањем или плјескањем длана о длан. Важно је да почетно учење и усвајање пјесме буде у спором темпу. Када пјесму дјеца савладају у цјелини, треба је довести до одговарајућег темпа.

Слика 3. Нотни текст бројалице „Берем, берем грозђе“

Ову бројалицу је потребно извести уз покрет. Један дјечак (дјевојчица) сједи на трави и он је чувар. Остала дјеца чуче у кругу око чувара и чупкају траву као да беру грозђе. Затим пјевају пјесмицу, али су стално на опрезу. Код последње ријечи дјеца се разбјеже, а чувар их хвата. Кога ухвати он постаје чувар (препоручљиво је да чувар буде одјевен у другачији костим). Пјевати бројалицу као Ринге, ринге раја или на неку другу мелодију. Пјевати бројалицу тихо, па гласно уз разне покрете тијела: уз игру, плескањем длана о длан.

Напомене:

- Дјеца ће уочити да су неки слогови бројалице дужи, а неки краћи.
- Истовремено, памћење текста, мелодије и ритма су најчешћи начин учења бројалице, како говорних тако и пјеваних. Пјесмице учити комбинацијом метода демонстрације и имитације.
- Дјеци треба омогућити да и визуелно доживе ток пјесме путем слика и апликација које су прегледне, јасне и добро видљиве свој дјеци.
- Пјеване бројалице су веома ријетке у нашој литератури, а могу се изводити са пјевањем и без мелодије.

МЕТОД

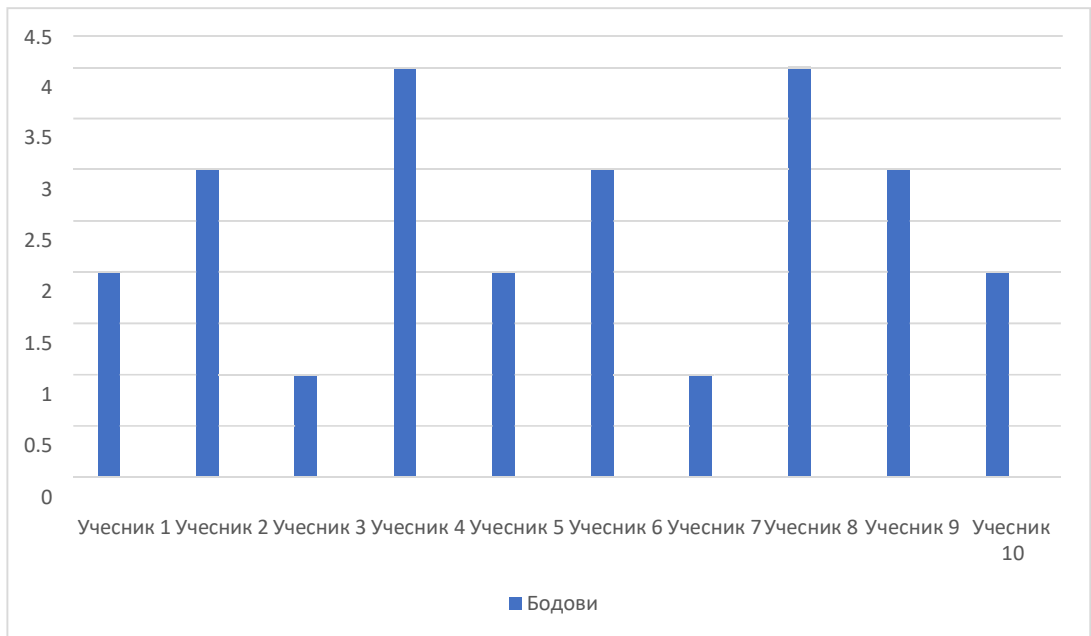
Предмет овог истраживања су говорне и пјеване бројалице и њихов утицај на развој дјеце предшколског узраста. Истраживање је усмјерено на 8 различитих бројалица (4 говорне и 4 пјеване) и њихову употребу у контексту предшколског образовања. Дана 5.9.2023. године спроведено је истраживање у оквиру млађе васпитне групе у ПУ „Весела дружина“ у Бијељини. Узорак је чинило 20 дјеце предшколског узраста. Формиране су двије групе дјеце и упознате са одговарајућим типовима бројалица. Једна група је радила са говорним бројалицама, док је друга радила са пјеваним бројалицама. Свака тачно изведена бројалица носила је 1 бод за сваког испитаника. Добијени подаци су статистички обрађени.

РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА И ДИСКУСИЈА

Ова табела служи за праћење остварених резултата дјеце која су учествовала у истраживању користећи говорне бројалице. Свака ознака (редни број) означава појединачно дијете. Колона „Бодови“ биљежи колико бодова је свако дијете освојило изводећи бројалице. Табеле омогућавају праћење успјеха дјеце у учењу уз помоћ пјеваних бројалица и омогућава упоређивање резултата између различитих учесника.

Редни број	Бодови
1	2
2	3
3	1
4	4
5	2
6	3
7	1
8	4
9	3
10	2

Табела 1. *Говорне бројалице*

Графикон 1. *Резултати успјешности говорних бројалица*

Редни број	Бодови
1	3
2	4
3	2
4	1
5	3
6	2
7	4
8	1
9	3
10	4

Табела 2. *Пјеване бројалице*

Графикон 2. *Резултати успјешности пјеваних бројалица*

На основу наведених података извршен је t-тест. За анализу резултата било је потребно израчунати средњу вриједност која је за говорне бројалице износила 2,2, а за пјеване бројалице 2,6. У истраживању се пошло од претпоставке да нема статистички значајне разлике у успјеху извођења бројалица између групе која користи говорне бројалице и групе која користи пјеване бројалице. Алтернативна хипотеза би у складу са тим била сљедећа: постоји статистички значајна разлика у успјеху извођења бројалица између група које користе различите врсте бројалица. Ниво статистичке значајности је постављен на 0,05 (5%). У случају овог рада, t-вриједност је позитивна (0,866). Међутим, p-вриједност износи 0,407, што је веће од уобичајеног нивоа статистичке значајности од 0,05. То значи да нема статистички значајне разлике између ове двије групе у вези са успјехом извођења бројалица. Другим ријечима, t-тест је показао да нема статистички значајне разлике између група које користе говорне бројалице и пјеване бројалице с обзиром на ове укупне резултате. То значи да се на основу ових података не може закључити да је једна група статистички значајно боља од друге у вези са успјехом извођења бројалица.

ЗАКЉУЧАК

Улога бројалица је да подржи развој дјетета у различитим аспектима, а не само музичком аспекту, укључујући математику, језик, моторику, концентрацију и емоционални развој. Кроз забаву и интеракцију с бројалицама, дјеца уче, изражавају се и развијају своје вјештине. Дакле, поред музичког аспекта, неколико је значајних улога бројалица. Бројалице помажу дјечи да стекну основно разумијевање бројева, што је темељ за касније разумијевање математичких операција и проблема. Бројалице помажу у развоју језичких вјештина код дјеце. Извођење покрета уз ритам бројалица помаже у развоју моторичких вјештина код дјеце. Она користе руке, прсте, ноге и тијело како би пратила ритам и понављала одређене радње, што доприноси развоју моторике, координације и контроле покрета.

Бројалице захтијевају да дјеца буду концентрисана на пратњу ритма, бројање и понављање. Ова активност помаже у развоју способности концентрације, продужења пажње и дисциплине код дјеце. Бројалице су дјечи веома забавне и то је њиховаогромна предност. Кроз пјевање, плес и игру с бројалицама, дјеца се осјећају радосно. Поменуто доприноси развоју емоционалне интелигенције и социјалне интеракције. Приликом избора бројалица треба водити рачуна о јасном садржају бројалица, јасном изговору текста бројалица и сл. Први пратећи инструменти у бројалици су руке. У раду са дјецом предшколског узраста потребно је више примјењивати бројалице, јер су заиста драгоцјене и доносе бројне користи за дјецу. Ово истраживање помогло нам је да на најбољи начин схватимо примјену самих бројалица у раду са предшколском дјецом. Њихове реакције на бројалице обухваћене истраживањем помогле су нам да створимо јаснију слику о томе које бројалице су им интересантније за рад, као и оне које су прилагодљивије њиховим вокалним способностима, што је само истраживање и показало.

ЛИТЕРАТУРА

1. Бабић, О. Б. (2017). Бројалице у функцији развоја ритмичких и говорних способности деце предшколског и раног школског узраста. *Артефакт*, 3(1), 45- 54.
2. Бабић, М. (2021). Развијање ризмичких способности употребом бројалица и орфовог инструментарија. *Бијељински методички часопис* 10, 12-21.
3. Васиљевић, З. (2003). *Музички буквар*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
4. Ђурковић Пантелић, М. (1998). *Методика музичког васпитања деце предшколског узраста*. Шабац: Виша школа за образовање аспидача у Шапцу.
5. Мешкић, И. (2017). *Улога и значај бројалица у развоју музичких способности дјеце предшколског узраста*. Зборник радова Педагошког факултета у Зеници, (15), 163-170.
6. Тракиловић, Д. (2002). *Музичка култура са методиком у разредној настави – друго издање*. Бијељина: Педагошки факултет.
7. Тракиловић, Ј. М., Тракиловић, Д. (2016). Ритмичке способности код дјечака и дјевојчица млађег школског узраста. *Нова школа* 10 (2), 39-51.
8. Ferović, S. (1998). *Didaktičko-metodička uputstva za upoznavanje muzičke baštine Bosne i Hercegovine*. Sarajevo: Šumi disk.

Summary

In the context of preschool music education, one of the most interesting and creative methods is the use of spoken and sung counting rhymes. These universal expressions of music are beloved by children all around the world. Analyzing the significance of spoken and sung counting rhymes in the music education of preschool children, this paper aims to answer questions related to how this approach can enrich children's musical development. The goal of the research part of the paper is to determine if there are differences between the groups using these types of counting rhymes. The research results have shown that there is no statistically significant difference between the groups using spoken counting rhymes and sung counting rhymes.

Keywords: Counting rhymes, preschool age, speech, singing.